

# Enkele methodologische opmerkingen over de bruikbaarheid van inhoudsanalyse als vorm van toetsend onderzoek

door W. ULTEE en P. J. VAN WIJNGAARDEN\*

In de methodologie worden verschillende soorten uitspraken onderscheiden, waarbij kausale hypothesen wel als de meest waardevolle uitspraken beschouwd worden, omdat ze de grootst mogelijke bijdrage tot kennisvorming leveren. In dit artikel willen we ons bezig houden met de vraag in hoeverre de toetsing van kausale hypothesen mogelijk is met behulp van één van de in de sociologie gangbare vormen van onderzoek, de inhoudsanalyse.

We wijzen er hierbij op dat blijkens de bestaande sociologische literatuur inhoudsanalyse vooral voor deskriptief onderzoek gebruikt is en dat er o.i. geen aandacht besteed wordt aan de vraag in hoeverre kausale hypothesen wel via inhoudsanalyse getoetst kunnen worden. Men kan deze vraag proberen te beantwoorden door zich een kommunikatieketen voor te stellen die loopt van gebeurtenissen zoals die plaatsvinden in de werkelijkheid via de weergave van deze gebeurtenissen door media, naar het persoonlijk beeld, dat mensen van gebeurtenissen krijgen. In onze voorbeelden zullen we ons beperken tot de inhoudsanalyse van nieuwsmedia, met name kranten, hoewel wat gezegd wordt ook voor andere media opgaat.

Inhoudsanalyse zou dan voor de toetsing van twee soorten hypothesen gebruikt kunnen worden.

Op de eerste plaats kan men de inhoud van media als onafhankelijke variabele beschouwen en bijvoorbeeld nagaan wat voor effecten deze heeft op de lezer. Algemeen is men van mening dat dit soort hypothesen niet via inhoudsanalyse alleen getoetst kan worden, maar dat men ook naar de mensen toe moet gaan. Op de tweede plaats kan men de inhoud van de krant als afhankelijke variabele beschouwen en bijvoorbeeld nagaan welke factoren bepalen of gebeurtenissen zoals die in de werkelijkheid plaatsvinden wel of niet in de krant komen. Ook bij deze hypothesen is men geneigd te zeggen dat ze met inhoudsanalyse alleen niet te toetsen zijn. Men heeft zoiets als 'een lijst van gebeurtenissen' nodig om te kunnen bepalen wat wel of niet nieuws wordt.

Galtung en Holmboe Ruge stellen nu in een artikel<sup>1</sup>, dat een lijst van gebeurtenissen niet nodig is om met inhoudsanalyse een theorie te kunnen toetsen over factoren die bepalen wat wel en wat niet in de krant komt. Van dit arti-

\* Met dank aan Prof. Dr. H. A. Becker en Drs. P. L. J. Hermkens voor het kritisch doorlezen van een eerdere versie van dit artikel.

<sup>1</sup> Johan Galtung & Mari Holmboe Ruge, 'The structure of foreign news', *Journal of International Peace Research*, 1(1965), pp. 64-90; herdrukt in ed. Jeremy Tunstall, *Media Sociology* (Constable London) 1970, pp. 259-298. We zullen hier naar deze laatste bron verwijzen.

<sup>2</sup> Jeremy Tunstall, *op. cit.* p. 20.

Vgl. ook James D. Halloran e.a. *Demonstrations and communication*, Penguin 1970, waarin enkele gunstige citaten over het artikel van Galtung en Holmboe Ruge staan.

kel is in de buitenlandse literatuur gezegd, dat het wellicht een klassiek<sup>2</sup> artikel zal worden, omdat het een nieuw probleemgebied zou geven dat met inhoudsanalyse aangepakt kan worden. Hiermee wordt bedoeld op het feit dat Galtung en Holmboe Ruge een theorie voorgesteld hebben over de oorzaken van het in de krant komen van gebeurtenissen, die via inhoudsanalyse getoetst kan worden, terwijl gewoonlijk een inhoudsanalyse beperkt blijft tot een beschrijving van de inhoud van kranten.

Na een samenvatting van dit artikel gegeven te hebben, zullen we aantonen dat Galtung en Holmboe Ruge ten onrechte verondersteld hebben dat ze zonder een lijst van gebeurtenissen hun theorie konden toetsen. Vervolgens zullen we aangeven hoe anderen geprobeerd hebben dit probleem op te lossen door vervangende indicatoren op te stellen. We zullen dit doen aan de hand van een artikel van de Graaf en Philipsen<sup>3</sup>.

Tenslotte gaan we in op de vraag of een ander soort theorie opgesteld kan worden, waarin de inhoud van de krant ook als afhankelijke variabele beschouwd wordt en die geen lijst van gebeurtenissen voor toetsing vereist, en of deze theorie via inhoudsanalyse alleen te toetsen is. Ons probleem is derhalve niet zozeer een inhoudelijk probleem waarbij het er om zou gaan een theorie op te bouwen en te toetsen die datgene verklaren kan dat de krant schrijft; ons probleem is meer methodologisch van aard, n.l. kunnen voorgestelde theorieën die verklaren wat een krant schrijft via inhoudsanalyse alleen getoetst worden.

### **De theorie van Galtung en Holmboe Ruge**

In het artikel van Galtung en Holmboe Ruge wordt een algemene theorie gepresenteerd, die moet verklaren waarom sommige gebeurtenissen eerder nieuws worden dan andere gebeurtenissen. Deze theorie is gebaseerd op 'common sense perception psychology'<sup>4</sup>, en bestaat uit twaalf fundamentele hypothesen, waarin bepaalde kenmerken van gebeurtenissen opgevat worden als stimulusfactoren die de kans dat een gebeurtenis al dan niet in de krant komt bepalen.

Enkele van deze hypothesen zijn:

- des te onverwachter een gebeurtenis is, des te waarschijnlijker zal hij in de krant komen.
- als bij gebeurtenissen elites betrokken zijn, dan komen deze gebeurtenissen eerder in de krant dan gebeurtenissen waarbij alleen rank-and-file personen betrokken zijn.

<sup>3</sup> A. C. de Graaf en H. Philipsen, 'Berichtgeving over lichamelijke en geestelijke gezondheid in de vijf landelijke ochtendbladen 1964-1965', *Sociologische Gids*, 14(1967), pp. 109-125.

<sup>4</sup> J. Galtung & M. H. Ruge, *op. cit.* p. 262.

— gebeurtenissen in kultureel verre landen worden minder gauw nieuws dan gebeurtenissen uit kultureel nabije landen.

De auteurs zeggen nu dat ze deze hypothesen niet rechtstreeks kunnen gaan toetsen, omdat ze niet over een lijst van gebeurtenissen beschikken, en dat ze zich daarom bezig zullen houden met het probleem hoe de stimulusfactoren gezamenlijk het al dan niet nieuws worden van gebeurtenissen bepalen. Ze leiden dan deductief drie soorten hypothesen af uit de algemene theorie, die ze additiviteits-, komplementariteits-, en exclusie-hypothesen noemen.

Hierbij maken ze gebruik van een tabel (zie tabel 1) waarin wordt uitgegaan van de mogelijke skore-kombinaties van gebeurtenissen op twee gezamenlijk werkende factoren.

Tabel 1 Een trichotomie van gebeurtenissen naar nieuwswaarde<sup>5</sup>

skore faktor A	skore faktor B	nieuwswaarde
+	+	hoog
—	+	matig
+	—	matig
—	—	laag

Uit de tabel blijkt:

- dat gebeurtenissen, die op de twee factoren hoog skoren een grote nieuwswaarde hebben; dit zijn de additiviteitshypothesen,
- dat als gebeurtenissen laag skoren op één faktor ze toch nog wel in de krant kunnen komen als de lage skore op de ene faktor maar gecompenseerd wordt door een hogere skore op de ander faktor; dit zijn de komplementariteitshypothesen,
- dat gebeurtenissen die op beide factoren laag skoren een kleine kans hebben om in de krant te komen; dit zijn de exclusie-hypothesen,

Na de presentatie van hun theorie gaan de auteurs komplementariteitshypothesen toetsen, b.v.:

- als er in de krant iets over kultureel verre landen staat, dan heeft dat eerder betrekking op elites dan de berichtgeving over kultureel nabije landen, en
- als er in de krant iets over rank-and file personen staat, dan is dat eerder iets negatiefs dan wanneer er iets over elites in de krant staat.

Ze doen dit op de berichtgeving in Noorse kranten over drie buitenlandse konflikten die in het begin van de zestiger jaren gespeeld hebben, te weten

<sup>5</sup> +A zijn b.v. gebeurtenissen waarbij elites betrokken zijn:

—A zijn dan gebeurtenissen waarbij rank-and-file personen betrokken zijn.

+B zijn b.v. gebeurtenissen in kultureel nabije landen.

—B zijn dan gebeurtenissen in kultureel verre landen.

de Kongo-, Cyprus- en Cubakrisis; bij dit laatste konflikt bijvoorbeeld zijn Cuba en de V.S. betrokken, waarbij Cuba gezien wordt als een kultureel ver land, de V.S. als een kultureel nabij land.

Bij deze toetsingen worden krantenartikelen als waarnemingseenheden gebruikt. Per krantenartikel wordt gekeken b.v. of er elitegebeurtenissen in een kultureel ver land vermeld worden, of er iets in staat over de rank-and-file van een kultureel ver land, of er iets in staat over de elite van een kultureel nabij land, en of er iets in staat over de rank-and-file van een kultureel nabij land. Deze cijfers worden gepercenteerd, en uit de percentageverschillen wordt dan gekonkludeerd of de hypothese bevestigd of weerlegd wordt. Na de toetsingsuitslagen zeggen de auteurs het gevoel te hebben, dat het niet onredelijk is enig vertrouwen in de komplementariteitshypothesen te hebben.

### **Toetsen zonder een lijst van gebeurtenissen**

We willen ons nu bezig houden met het probleem hoe Galtung en Holmboe Ruge de komplementariteitshypothesen, die ze uit hun fundamentele hypothesen afgeleid hebben, kunnen toetsen zonder over een lijst van gebeurtenissen te beschikken.

Ons standpunt is, dat dit onmogelijk is, en dat de later getoetste hypothesen anders opgebouwd zijn dan de eerder afgeleide komplementariteitshypothesen. De eerder afgeleide komplementariteitshypothesen zien er als volgt uit (zie tabel 1 en bijbehorende tekst):

- als een gebeurtenis de kenmerken — A en + B heeft, dan heeft deze gebeurtenis meer kans om in de krant te komen, dan wanneer ze de kenmerken —A en —B heeft.

De door hun getoetste hypothesen zien er in algemene vorm als volgt uit (zie pag. 241):

- als een in de krant gekomen gebeurtenis het kenmerk — A heeft, dan is de kans dat deze in de krant gekomen gebeurtenis het kenmerk + B heeft groter, dan wanneer ze het kenmerk + A heeft.

Wanneer we beide hypothesen met elkaar vergelijken, dan zien we dat de verzameling eenheden waarop de twee hypothesen betrekking hebben verschillen: de eerste hypothese gaat over gebeurtenissen zonder meer, de tweede over gebeurtenissen die in de krant gekomen zijn.

Verder zien we dat de afhankelijke variabele uit de eerste hypothese als grensafbakener voor de verzameling eenheden van de tweede hypothese is gaan fungeren, en dat een onafhankelijke variabele uit de eerste hypothese afhankelijke variabele in de tweede hypothese is geworden (variabele B).

De opbouw van beide hypothesen verschilt dus duidelijk. Ook voor de toetsing van de eerder afgeleide komplementariteitshypothesen is een lijst van gebeurtenissen vereist, omdat de eenheden van deze hypothesen gebeurtenissen zijn. Over een dergelijke lijst konden Galtung en Holmboe Ruge niet beschik-

ken. Omdat de eenheden van de andere hypothesen in de krant gekomen gebeurtenissen zijn, konden deze hypothesen wel getoetst worden.

We kunnen nu de vraag stellen op de hypothesen die Galtung en Holmboe Ruge getoetst hebben niet logisch af te leiden zijn uit hun komplementariteits-hypothesen of uit hun fundamentele hypothesen. We zullen dit doen door na te gaan of een weerleggende testuitslag voor de getoetste hypothesen altijd een weerleggende testuitslag is voor de komplementariteitshypothesen of voor de fundamentele hypothesen inhoudt, wat het geval zou moeten zijn als de getoetste hypothesen werkelijk logisch af te leiden zouden zijn uit de andere hypothesen. Dit is echter niet het geval zoals uit onderstaand denkbeeldig getallenvoorbeeld blijkt.

Bij de komplementariteitshypothesen hoort de volgende met denkbeeldige getallen gevulde tabel 2, die overeenkomt met de hier eerder als tabel 1 weergegeven tabel van Galtung en Holmboe Ruge.

Tabel 2 *Het wel of niet in de krant komen van gebeurtenissen naar kenmerken (absolute aantallen)*

<i>gebeurtenissen</i>	<i>wel in de krant</i>	<i>niet in de krant</i>
+A+B	90a	10e
+A-B	50b	50f
-A+B	50c	50g
-A-B	10d	90h

Op basis van de laatste kolom van tabel 1 kunnen we zeggen, dat volgens Galtung en Holmboe Ruge hun afgeleide hypothesen als volgt de celvullingen specificeren:

$$\frac{a}{a+e} > \frac{b}{b+f} > \frac{d}{d+h}$$

en

$$\frac{a}{a+e} > \frac{c}{c+g} > \frac{d}{d+h}$$

Terwijl de fundamentele hypothesen de celvullingen als volgt specificeren:

$$\frac{a+b}{a+b+e+f} > \frac{c+d}{c+d+g+h}$$

en

$$\frac{a + c}{a + c + e + g} > \frac{b + d}{b + d + f + h}$$

Bij de getoetste hypothesen werken de auteurs met een tabel als tabel 3.

Tabel 3 Aantallen gebeurtenissen die in de krant gekomen zijn naar kenmerken

<i>gebeurtenissen in de krant</i>	+B	-B
+A	90a	50b
-A	50c	10d

De hypothesen specificeren dan de celvulling als volgt:

$$\frac{a}{a + b} < \frac{c}{c + d}$$

In tabel 2 werd de komplementariteitshypothese en de fundamentele hypothese bevestigd en in tabel 3 werd de getoetste hypothese bevestigd.

Het is nu mogelijk een nieuwe tabel, tabel 4, te maken, die de getoetste hypothese weerlegt. Men kan dan uitgaan van deze tabel 4, de cijfers er uit overnemen, en een tabel 5 maken, die verder overeenkomt met tabel 2, waarin dan zowel de komplementariteitshypothese als de fundamentele hypothese bevestigd blijkt te worden.

Tabel 4 Aantallen gebeurtenissen die in de krant gekomen zijn naar kenmerken

<i>gebeurtenissen in de krant</i>	+B	-B
+A	70a	30b
-A	20c	15d

De getoetste hypothesen specificeren de celvullingen als volgt:

$$\frac{70}{70 + 30} < \frac{20}{20 + 15} \quad \text{hetgeen onwaar blijkt te zijn.}$$

Tabel 5

<i>gebeurtenissen</i>	<i>wel in de krant</i>	<i>niet in de krant</i>
+A+B	70a	30e
+A-B	30b	70f
-A+B	20c	80g
-A-B	15d	85h



De komplementariteitshypothesen specificeren de celvullingen als volgt:

$$\frac{70}{70 + 30} > \frac{30}{30 + 70} > \frac{15}{15 + 85}$$

en

$$\frac{70}{70 + 30} > \frac{20}{20 + 80} > \frac{15}{15 + 85} \quad \text{hetgeen juist blijkt te zijn.}$$

De fundamentele hypothese specificeert de celvullingen als volgt:

$$\frac{70 + 30}{70 + 30 + 30 + 70} > \frac{20 + 15}{20 + 15 + 80 + 85} \quad \text{hetgeen juist blijkt te zijn.}$$

Logisch gezien zijn dus onderzoeksresultaten mogelijk waarbij de getoetste hypothese weerlegd en de komplementariteits- en fundamentele hypothese bevestigd worden.

We kunnen daarom aannemen dat de hypothesen die Galtung en Holmboe Ruge getoetst hebben niet logisch af te leiden zijn uit de eerst door hen opgestelde komplementariteitshypothesen noch uit de fundamentele hypothesen. Het onderzoek van Galtung en Holmboe Ruge had dus geen betrekking op hun theorie. Ze konden hun theorie niet toetsen zonder een lijst van gebeurtenissen; in feite hebben ze een theorie getoetst, waarbij de inhoud van de krant zowel onafhankelijk als afhankelijke variabele was, of beter, het denken in termen van onafhankelijke en afhankelijke variabelen verlaten werd, en overgegaan werd op een denken in termen van een simpel samengaan van twee variabelen. Er kan immers net zo goed gezegd worden, dat de ene variabele oorzaak is en de andere gevolg, als dat de andere variabele oorzaak en de ene gevolg is. Kausale hypothesen zijn dus niet getoetst.

### Indicatoren voor een lijst van gebeurtenissen

We hebben gezien dat met inhoudsanalyse alleen de theorie over de inhoud van de krant van Galtung en Holmboe Ruge niet te toetsen is. Pas als men over een lijst van gebeurtenissen beschikt, wordt dit mogelijk. In principe is het mogelijk een lijst van gebeurtenissen samen te stellen, maar in werkelijkheid stuit dit op grote moeilijkheden, omdat het buiten de kranten om vrijwel onmogelijk is tot een lijst van gebeurtenissen te komen; verder moet men, als men het relatieve gewicht van verschillende factoren na wil lopen, er rekening mee houden dat hiervoor een lijst met veel gebeurtenissen nodig is.

Voor een voorbeeld van een poging het probleem van het opstellen van een lijst van gebeurtenissen op te lossen, refereren we aan een artikel van De Graaf en Philipsen<sup>6</sup>. De auteurs formuleren hier o.m. een hypothese over een

<sup>6</sup> Zie noot 3.

'wegmoffeleffekt' van berichten over geestelijke volksgezondheid: gebeurtenissen waaraan aspecten van lichamelijke gezondheid te onderkennen zijn, heb bij een grotere kans om nieuws te worden dan gebeurtenissen waaraan aspecten van geestelijke gezondheid te onderkennen zijn. De auteurs zeggen dat het wegmoffeleffekt niet aangetoond is als het aantal berichten over geestelijke gezondheid minder dan 50 % van de totale berichtgeving over gezondheid uitmaakt.

Een dergelijke konklusie is volgens hen alleen te trekken op basis van een schatting van het aandeel dat de geestelijke gezondheid (gezondheidszorg) op het totaal van de gezondheid (szorg) heeft. In onze terminologie komt dit er op neer dat de auteurs naar een lijst van gebeurtenissen zoeken. Deze lijst, die in werkelijkheid natuurlijk moeilijk te krijgen is, proberen de auteurs te vervangen door een zevental indicatoren. Bijvoorbeeld: het aantal psychiatrische bedden op het totale aantal ziekenhuisbedden is een op vier; het aantal huisartsenconsulten met psychische klachten in ruime zin op alle consulten is een op drie; dit terwijl het aantal berichten over geestelijke gezondheid op alle berichten over gezondheid een op tien is.

Deze poging is ook naar de mening van de auteurs niet erg bevredigend verlopen. Aangezien zich vaak moeilijkheden voor zullen doen bij het zoeken van goede indicatoren ter vervanging van een niet aanwezige of onmogelijk op te stellen lijst van gebeurtenissen, kan men zich afvragen of er een ander soort theorie dan die van Galtung en Holmboe Ruge mogelijk is, die ook de inhoud van een krant verklaren kan zonder dat bij toetsing van een lijst van gebeurtenissen gebruik wordt gemaakt.

### **Theorie zonder een lijst van gebeurtenissen**

Het is gebleken dat Galtung en Holmboe Ruge hun 'common sense perception psychology' theorie niet via inhoudsanalyse alleen konden toetsen. Men zou nu met een andere perceptietheorie dan die van Galtung en Holmboe Ruge kunnen gaan werken die ook de inhoud van een krant kan verklaren, zonder dat een lijst van gebeurtenissen voor toetsing nodig is. Een dergelijke theorie wil dan niet zo zeer verklaren waarom sommige gebeurtenissen eerder in de krant komen dan andere, maar wil eerder de wijze waarop de krant gebeurtenissen beschrijft verklaren.

Deze perceptietheorie gaat er van uit dat iedere waarnemer i.c. de krant een bepaalde stellingname t.o.v. de werkelijkheid heeft. Een waarnemer zal van alle gebeurtenissen juist die waarnemen die overeenstemmen met zijn stellingname en hij zal de gebeurtenissen vervormd, overeenkomstig zijn stellingname, waarnemen en beschrijven.

We willen deze theorie hier toelichten aan de hand van een voorbeeld. We passen de theorie toe op de berichtgeving over sociale conflicten, hoewel ze in beginsel op velerlei soorten berichten van toepassing is, omdat elke waar-



neming een stellingname impliceert.

Men kan uitgaan van de konflikttheorie van Dahrendorf waarin gesteld wordt dat bij conflicten altijd twee groepen betrokken zijn, mensen met meer macht en mensen met minder macht, ofwel topdog en underdog. In de literatuur over massakommunikatie wordt herhaaldelijk de opvatting verkondigd dat de stellingname van de krant met die van de topdog overeenkomt, zodat men met enige zekerheid de aanvangsvoorwaarde 'bij dit konflikt waarvan ik de berichtgeving bestudeert, komt de stellingname van de krant overeen met die van de topdog' als waar kan aannemen. Men zou dan verder de topdog als de in-group van de krant kunnen beschouwen en de underdog als de out-group. De out-group wordt dan ook meer negatief en meer in groepstermen waargenomen dan de in-group, die meer positief en meer in individuele termen waargenomen wordt (vrij naar Sumner).

Hieruit laten zich dan voorspellingen afleiden over de berichtgeving van kranten:

- de topdog zal meer in individuele termen beschreven worden dan de underdog,
- de krant zal in zijn nieuws meer gebruik maken van negatieve termen betreffende de underdog dan wat betreft de topdog.

Wanneer voorspellingen niet uit blijken te komen, konkludeert men gewoonlijk dat de theorie niet waar is. Als bij toetsing via inhoudsanalyse bovenstaande voorspellingen niet uitkomen, dan kan dit echter nog een andere reden hebben, n.l. dat de aanvangsvoorwaarde, die niet met inhoudsanalyse gemeten kan worden, onwaar is. (Overeenkomstig kan geredeneerd worden als de voorspellingen wel uit blijken te komen).

Om te kunnen beslissen tussen deze verschillende interpretaties van niet-uitgekomen of wel-uitgekomen voorspellingen heeft men een 'lijst van stellingnames' nodig, die niet via inhoudsanalyse verkregen kan worden. Ook hier kan het gestelde probleem dus niet met inhoudsanalyse alleen opgelost worden.

Er moet verder op gewezen worden dat ook Galtung en Holmboe Ruge hun fundamentele hypothesen hadden kunnen proberen te toetsen door veronderstellingen te maken over aantallen gebeurtenissen — hoewel deze vooronderstellingen wel zeer moeilijk empirisch vast te stellen zijn —, net zoals in dit voorbeeld toetsingspogingen ondernomen worden door veronderstellingen over aanvangsvoorwaarden te maken. De toetsing van beide soorten theorie verloopt echter onbevredigend omdat toetsingen in de regel pas akseptabel zijn als in het toetsingsonderzoek de aanvangsvoorwaarden empirisch vastgesteld worden, wat in beide gevallen niet met inhoudsanalyse kan gebeuren.<sup>7</sup>

<sup>7</sup> Hoewel de vraagstelling van dit artikel beperkt is tot de waarde van inhoudsanalyse voor onderzoek waarin kausale of strikt algemene hypothesen getoetst worden zouden we er op willen wijzen dat een aantal feitelijk uitgevoerde inhouds-

### Konklusie

Wanneer men kausale hypothesen wil toetsen waarin de inhoud van media als onafhankelijke variabelen beschouwd worden, dan is het voor deze toetsing noodzakelijk de via inhoudsanalyse verkregen gegevens met via andere onderzoeksvormen verkregen gegevens aan te vullen. Ook kausale hypothesen waarin de inhoud van media als afhankelijke variabele beschouwd worden, bleken in tegenstelling tot de mening van Galtung en Holmboe Ruge niet via inhoudsanalyse alleen getoetst te kunnen worden, omdat voor de toetsing van hun hypothesen een lijst van gebeurtenissen vereist is. De Graaf en Philipsen hebben geprobeerd deze moeilijkheid op te lossen door naar vervangende indicatoren voor een lijst van gebeurtenissen te gaan zoeken. Er zijn wel hypothesen bedenikbaar waarin de inhoud van de krant als afhankelijke variabele beschouwd wordt, die voor toetsing geen lijst van gebeurtenissen vereisen. Voor de toetsing van deze hypothesen zijn dan echter andere gegevens vereist, die ook niet via inhoudsanalyse verkregen kunnen worden. Inhoudsanalyse is pas voor de toetsing van kausale hypothesen te gebruiken als ze gecombineerd wordt met andere vormen van onderzoek.

analyses opgevat kunnen worden als onderzoeken waarin het er om gaat specifieke vragen op te lossen door een toepassing van zo mogelijk op zeer aanneembare gronden voor waar gehouden hypothesen. Wanneer men bijv. wil weten of in een bepaald autoritair geregeerd land, waarin meningsverschuivingen binnen de regering nooit officieel bekend gemaakt worden, toch op bepaalde tijdstippen dergelijke verschuivingen optreden, dan kan men deze specifieke vraag proberen op te lossen door uit te gaan van de volgende voor waar gehouden hypothesen:

- in autoritair geregeerde landen worden alleen maar die personen in de krant vermeld die in de gunst van de regering staan, en:
- meningsverschuivingen binnen de regering gaan gepaard met het uit de gunst vallen van bepaalde personen; waaruit dan afgeleid kan worden:
- als in een autoritair land bepaalde personen niet meer in een krant vermeld worden, dan heeft een meningsverschuiving binnen de regering plaatsgevonden.

Voert men nu inhoudsanalyses uit op kranten die op bepaalde tijdstippen in een bepaald autoritair land verschijnen, en komt men er achter dat in periode  $t$  persoon  $X$  herhaald vermeld wordt, terwijl hij in periode  $t+1$  niet meer vermeld wordt, dan kan men uitgaande van de voor waar gehouden hypothesen stellen dat er binnen de regering van dit land een meningsverschuiving plaats gehad heeft, en is de specifieke vraag opgelost. De redeneerwijze van een aantal feitelijk uitgevoerde inhoudsanalyses zou misschien in deze vorm geëxpliciteerd kunnen worden.